

Jagosztin Tamás

A megbízhatósági vizsgálat az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának tükrében¹

The integrity test in the light of the case law of the European Court of Human Rights

Absztrakt

A korrupcióval szembeni fellépés hatékony eszközeinek megtalálása szinte minden országban probléma. A lehetséges intézkedések eszköztára folyamatosan bővül, egyre több olyan megoldás születik, amely inkább a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. Az integritást veszélyeztető tényezőket igen nehéz pontosan azonosítani. Ennek egyik eszköze, hogy a korrupcióra irányuló vizsgálatokat, illetve kockázatelemzéseket folytatnak. Hazánkban az integritásvizsgálat céljára szolgáló egyik jogintézmény a megbízhatósági vizsgálat. A megbízhatósági vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e az előírt hivatali kötelezettségének. Ennek megállapítása érdekében a megbízhatósági vizsgálatot végző szerv a munkakör ellátása során a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzeteket hoz mesterségesen létre. Ez a szimulált élethelyzet lényegében csapdaállítást jelent a hatóságok részéről, az úgynevezett kriminalisztikai csapda. A szimulált helyzet akkor éri el a célját, ha az a személy, akiben benne van a jogsértés szándéka, a kialakított szituációt úgy éli meg, mint lehetőséget a remélt javak megszerzésére. Ennek a helyzetnek a legnagyobb veszélye, hogy a tárgyalótiszt fellépése átcsap úgynevezett hatósági felbujtásba, amely már tiltott magatartás. Ez lényegében azt jelenti, hogy a szimulált helyzetben a tárgyalótiszt magatartása alakítja ki azt a belső motivációt, amely hatására a célszemély lényegében belemegy a bűncselekmény elkövetésébe, minthogy kívánná, hogy

¹ A mű a Nemzeti Közszerzői Egyetem (NKE) által megvalósított KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016 azonosítószámú, „Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében” nevű projekt keretében készült. A művel kapcsolatos teljes körű felhasználási jog kizárólagosan az NKE-t illeti.

lehetősége nyíljon rá (agent provocateur). A hatósági felbujtás megítélése kapcsán két irányzat alakult ki a különböző bíróságok gyakorlatában, a szubjektív és az objektív megközelítési módok. A szubjektív személet alapja az ügynevezett predisponáltság meglétének vizsgálata az eljárás alá vonandó személy oldalán. Az objektív szemléletet alkalmazó bíróságok ezzel szemben azt vizsgálják, hogy milyen volt a hatóság eljárása, vagyis a fedett nyomozó, titkos ügynök, tárgyalótiszt tanúsított-e olyan magatartást, amely túlmént a bűncselekmény elkövetése lehetőségének felkínálásán, vagyis provokált-e, ösztönző, aktív alakító szerepe volt-e a bűncselekmény megtörténtében. A tanulmány a megbízhatósági vizsgálat hazai jogintézményének jellemzőit vizsgálja az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlatának tükrében, majd a bíróság által kialakított jogelvek mentén elemzi a magyar szabályozást, annak megfelelőségét.

Kulcsszavak: integritás, megbízhatósági vizsgálat, Emberi Jogok Európai Bírósága, korrupció, hatósági felbujtás

Abstract

Finding effective means of combating corruption is a problem in almost every country. The toolbox of possible measures is constantly expanding, with more and more solutions emerging that focus more on prevention. As integrity threats are very difficult to identify accurately, one way to do this is to conduct corruption investigations and risk analyses. One of the legal institutions in Hungary for the purpose of integrity testing is the reliability test. The purpose of the integrity test is to determine whether the person concerned is in compliance with the prescribed official duty. In order to establish this, the integrity test body artificially creates real-life or presumptive life situations in the course of the job. This simulated life situation is essentially a trap set by the authorities, called a forensic trap. A simulated situation achieves its goal if the person with the intent to commit the offense, corruption, sees the situation as an opportunity to obtain the hoped-for goods. The greatest danger of this situation is that the action of the investigating officer will turn into so-called official incitement, which is already prohibited conduct. This essentially means that in the simulated situation, the conduct of the investigating officer develops the intrinsic motivation that causes the target person to essentially engage in the crime rather than wanting to be given the opportunity (agent provocateur). Two trends have emerged in the practice of different courts in relation to the assessment of instigation of authority: subjective and objective approaches. The basis of the subjective approach is the examination of the existence of so-called predisposition on the part of the

person to be subject to the procedure. Courts applying an objective approach, on the other hand, examine what the authority's procedure was, i.e. whether the undercover detective, undercover agent, investigating officer behaved in a way that went beyond offering the opportunity to commit a crime, i.e. provoked, encouraged or actively shaped at the time the crime occurred. The study examines the characteristics of the domestic legal institution of integrity test in the light of the case law of the European Court of Human Rights. It analyses the Hungarian regulations and their adequacy in accordance with the legal principles established by the court.

Keywords: integrity, integrity testing, European Court of Human Rights, corruption, instigation of authority

Bevezetés

A korrupcióval szembeni fellépés hatékony eszközeinek megtalálása szinte minden országban probléma. A lehetséges intézkedések eszköztára folyamatosan bővül, azok már nem csak büntetőjogi vagy reaktív jellegűek (fegyelmi eljárások, vizsgálatok, szankciók), hanem egyre több olyan megoldás születik, amely inkább a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. Ilyenek például a munkahelyi iránymutatások és politikák kidolgozása, a HR intézkedések, az alkalmazottak képzése, az integritáskövető magatartás jutalmazása stb. A helyes és hatékony módszer megtalálása nagyban függ az adott ország, régió, valamint szervezeti egység integritási helyzetétől. Mivel az integritást veszélyeztető tényezőket igen nehéz pontosan azonosítani, ennek egyik eszköze, hogy a korrupcióra irányuló vizsgálatokat, illetve kockázatelemzéseket folytatnak. Ezek lehetnek reaktívak (külső vagy belső panaszok feldolgozása) vagy proaktívak (belső ellenőrzés, titkos nyomozati eszközök alkalmazása). Az utóbbi körbe tartozik a bűnüldözési integritásteszt is.

A bűnüldözési célú integritásteszt (integrity test law enforcement) elnevezése sem igazán takarja a mögöttes jelentést. Alapvetően nem csak, vagyis főleg nem a bűnüldözés a célja, mint a titkos nyomozati eljárásoknak. Jogpolitikai szempontból kettős céllal alkalmazzák. Egyrészt, hogy a szervezeten belül kiszűrjék a korrupcióra hajlamos személyeket. Így az integritásteszt az elkövetett bűncselekmények feltárása révén erősíti a szervezeten belül azt a meggyőződést, hogy a korrupció felderítésének kockázata magasabb, és a munkatársak kerüljék a korrupciós cselekményeket. Másrészt a jogintézmény alkalmazásának célja az is, hogy kiemeljék azokat is, akik megbízhatók, és megérdemlik

ennek elismerését. Ezzel a funkcióval morális alapon lehet fellépni az integritást sértő cselekményekkel szemben. Ezért sok helyen inkább a pozitív megfélemlés erkölcsi értékét erősítve – például feddhetetlenségi teszt, becsületességi teszt – nevezik az ilyen szűrő jellegű előzetes vizsgálatokat.

Hazánkban az integritásvizsgálat céljára szolgáló egyik jogintézmény a megbízhatósági vizsgálat, melynek szabályait a rendőrségről szóló 1994. évi XX-XIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 7–7/C. §-ai, valamint a rendőrség belső bűnmegelőzési és büntetővizsgáló feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, továbbá feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) rendelkezései tartalmazzák. A hazai szabályozásban a megbízhatósági vizsgálat a törvényben felsorolt, úgynevezett védett állomány integritását vizsgálja. A megbízhatósági vizsgálat hatálya alá tartozó védett állomány szervei, illetve a védett állományú szervek tagjai – a nemzetközi gyakorlatban található példánál tágabb körben – a közszolgálat, valamint a hivatásos szolgálat egészen széles spektrumát öleli fel. A megbízhatósági vizsgálat célja az adott személy munkakörének ellátása során tanúsított magatartásának tesztelése.

A megbízhatósági vizsgálat további célja annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e az előírt hivatali kötelezettségének. Ennek megállapítása érdekében a megbízhatósági vizsgálatot végző szerv a munkakör ellátása során a valóságban is előforduló vagy feltételezhető élethelyzeteket hoz mesterségesen létre. Ez a szimulált élethelyzet lényegében csapdaállítást jelent a hatóságok részéről, ez az úgynevezett kriminalisztikai csapda.

A hatósági felbujtás problematikája (agent provocateur)

A csapdaállítást szükséges eleme az integritásteszt leplezése, vagyis a célszemély megtévesztése azzal kapcsolatosan, hogy nem valós élethelyzetben éri a jogellenes magatartásra irányuló felkérés. A tárgyalótiszt kapcsolatba kerül a célszeméllyel, amely során olyan helyzetet próbál meg létrehozni, amelyben a célszemélynek lehetősége nyílik a hivatására vonatkozó szabályok megsértésére, s ezzel akár jogtalan előny szerzésére. A szimulált helyzet akkor éri el a célját, ha az a személy, akiben benne van a jogsértés, a korrupció szándéka, ezért a kialakított szituációt úgy éli meg, mint lehetőséget a remélt javak megszerzésére. (A vizsgálat eredménye persze lehet anyagi haszon nélkül elkövetett normaszegés is.) Ennek a helyzetnek a legnagyobb veszélye, hogy a tárgyalótiszt fellépése átcsap úgynevezett hatósági felbujtásba, amely már tiltott

magatartás. Ez lényegében azt jelenti, hogy a szimulált helyzetben a tárgyalótiszt magatartása alakítja ki azt a belső motivációt, amely hatására a célszemély lényegében belemegy a bűncselekmény elkövetésébe, minthogy kívánná, hogy lehetősége nyíljon rá (agent provocateur). A tárgyaló által kialakított csábító helyzetnek vagy „tukmálásának” hatása a büntetendő magatartás megvalósulása, ami e nélkül nem jött volna létre. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának (Supreme Court of the United States) elhíresült kijelentése szerint „*Annak eldöntésére, hogy történt-e hatósági felbujtás, meg kell húzni a határt az elővigyázatlan ártatlan, és az elővigyázatlan bűnöző számára állított csapda között.*” (Sherman v. United States, 1957).

A szubjektív és az objektív megközelítés

A hatósági felbujtás megítélése kapcsán két irányzat alakult ki a különböző bíróságok gyakorlatában: a szubjektív és az objektív megközelítési módok (Mészáros, 2011).² A szubjektív személet alapja az úgynevezett predisponáltság (predisposition, vagyis bűncselekmény elkövetésére való hajlamosság) meglétének vizsgálata az eljárás alá vonandó személy oldalán. Az objektív szemléletet alkalmazó bíróságok ezzel szemben azt vizsgálják, hogy milyen volt a hatóság eljárása, vagyis a fedett nyomozó, titkos ügynök, tárgyalótiszt tanúsított-e olyan magatartást, amely túlmént a bűncselekmény elkövetése lehetőségének felkínálásán, vagyis provokált-e, ösztönző, aktív alakító szerepe volt-e a bűncselekmény megtörténtében.

A szubjektív teszt alapján akkor van helye a vádlott felmentésének, ha bizonyítást nyer, hogy a fedett nyomozó fellépése előtt nem mutatott hajlandóságot bűncselekmény elkövetésére. Ennek elvi alapja az úgynevezett entrapment-doktrína (csapdaállítási-doktrína), mely az elhíresült Sorrells kontra Egyesült Államok ügyben hozott ítélethez kötik. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága ebben az ügyben formálisan is elismerte és a szövetségi bíróságok előtt alkalmazhatóvá nyilvánította a hatósági felbujtásra alapított jogi védekezést (Hughes v. Supreme Court of the United States, 1932).

A szubjektív teszt alkalmazása során az angolszász bírósági gyakorlat szerint azt kell vizsgálni, hogy a bűncselekmény elkövetésének körülményei bizonyítják-e a bűncselekmény elkövetésére való hajlandóságot. Ilyen körülmények lehetnek: az elkövetés felajánlására tett első reakció, a bűncselekményre való

2 A szubjektív és objektív elméletek, valamint a Sorrells kontra Egyesült Államok ítélet összefoglalása jelentős részben a megjelölt forrásból történt.

készségesség, az elkövetésben mutatott gyakorlottság, gyorsaság, határozottság, bejáratott módszer. Amennyiben például az elkövető könnyedséget mutatott a bűncselekmény során, önmagában ebből a tényből következtetni lehet arra, hogy korábban hajlott a bűncselekmény elkövetésére, mivel a könnyedség és gyakorlottság múltbeli tapasztalatokra utal.

Az objektív teszt ezzel szemben nem a vádlott szubjektumára helyezi a hangsúlyt, hanem a hatóságok tevékenységére koncentrálnak: amennyiben a fedett nyomozó tevékenysége egy „rendszerint jogkövető állampolgárt” (ordinarily law-abiding citizen) is nagy valószínűséggel felbujtott volna a bűncselekmény elkövetésére, meg kell szüntetni az eljárást, függetlenül attól, hogy a vádlott korábban hajlott-e a bűncselekmény elkövetésére vagy nem. A fedett nyomozó magatartásának van jelentősége, vagyis tanúsított-e olyan magatartást, amely következtében jött létre a bűncselekmény. Az objektív megközelítés Nagy-Britanniában, Kanadában és Ausztráliában őshonos.³

A szubjektív oldal megítélésének kérdése – mint a felbujtás egyik eleme – még ma is vitatott az Amerikai Egyesült Államokban. A Jacobson kontra Egyesült Államok ügyben (Jacobson v. United States, 1992) a Legfelsőbb Bíróság ítéletében azt állapította meg, hogy a bűnüldözés „nem tervezhet el egy bűncselekményt, majd egy ártatlan ember fejében elülteti a bűncselekmény elkövetésére való hajlandóságot, azután ráveszi a bűncselekmény elkövetésére azért, hogy a kormány büntetőeljárást kezdeményezhessen.” A Legfelsőbb Bíróság a Jacobson ügyben azt is kifejtette, hogy „amikor a kormány bűnüldözésre irányuló törekvései oda vezetnek, hogy egy olyan személy kerül letartóztatásra, aki ha békén hagyták volna, egyébként sosem került volna összeütközésbe a törvénnyel, a bíróságnak ez ellen be kell avatkoznia.” (URL1).

A felbujtás az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában⁴

A büntetőeljárást megelőzően végzett bűnüldözési műveletekre vonatkozó jogi felfogásra jelentős hatást gyakoroltak az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: Bíróság) ítéleteiben megfogalmazott jogelvek. Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény (továbbiakban: Egyezmény) és annak kiegészítő jegyzőkönyvei

3 Nagy-Britanniában a Rendőri Erők Királyi Bizottsága 1928-ban úgy határozta meg a titkos ügynök tevékenységének határát, hogy egy másik személyt olyan jogsértés elkövetésére vesz rá, amelyet egyébként nem követett volna el.

4 A Bíróság gyakorlatának rövidebb összefoglalása elérhető (URL2).

alapján a Bíróság a hatósági felbujtással kapcsolatos döntéseiben az Egyezmény 6. cikke szerinti tisztességes tárgyaláshoz (eljáráshoz) való jog esetleges sérelmét vizsgálja. E szerint mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

A Bíróság felbujtási tesztje

A Bíróság ítélezési gyakorlatában felváltva, egymással felcserélhető módon használja a csapdaállítást (entrapment), rendőrségi felbujtás vagy ösztönzés (police incitement), és a provokátor (agent provocateur) kifejezéseket. Ezért a továbbiakban ezeket a felbujtásra vonatkozó azonos tartalmat fedő kifejezéseket ugyanígy több alakban, de azonos tartalommal használjuk.

A Bíróság esetjogában az előzőekben említett szubjektív és objektív szempontok is megjelennek. A Bíróság a felbujtást úgy határozta meg, hogy a törvényesen folytatott titkos nyomozással ellentétben egy olyan szituáció, ahol az eljáró tisztek – a biztonsági erők tagja vagy az utasításaik szerint eljáró külső személyek – magatartása nem korlátozódik magára a bűncselekmény lényegében passzív módon történő kivizsgálására, hanem ösztönzik egy olyan bűncselekmény elkövetését, amely máskülönben történt volna meg, annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a bűncselekmény megállapítását, azaz bizonyítékokat szerezzenek be hogy eljárást indíthassanak (Ramanauskas v. Litvánia, 2008). A Bíróság annak eldöntésekor, hogy a tisztek (más személyek) magatartása „alapvetően passzív” volt-e, vizsgálja a művelet alapját képező okokat és a végrehajtó hatóságok magatartását.

A Bíróság annak ellenőrzése érdekében, hogy a titkos nyomozó fellépése során a tisztességes eljáráshoz való jog tiszteletben tartása megtörtént-e, a Bíróság először azt vizsgálja, hogy történt-e felbujtás („felbujtás érdemi vizsgálata”). Ha a válasz igen, a Bíróság azt vizsgálja, hogy a célszemély a nemzeti bíróságok előtt megfelelően védekezhetett-e a rendőrségi felbujtással szemben (Bannikova v. Oroszország, 2010). Ha az eljárásban részt vevő személy intézkedése, tekintet nélkül arra, hogy állami nyomozó vagy a hatóságoknak segítséget nyújtó magánszemélyről volt-e szó, felbujtást eredményezett, és az így kapott bizonyítékokat a célszeméllyel szemben indított büntetőeljárásban felhasználták, a Bíróság megállapítja az Egyezmény 6. cikke 1. pontjának megsértését (Ramanauskas v. Litvánia, 2008).

A felbujtás érdemi vizsgálata

A predisponáltság hiánya

A Bíróság joggyakorlatában a predisponáltsági feltételnél (predispose to commit a criminal offence) azt vizsgálja – ami a hatóságok eljárásának elemzésénél a Bíróság szerint az egyik legfontosabb szempont –, hogy objektív gyanú merült-e fel arra nézve, hogy a célszemély bűncselekményben vett részt vagy bűncselekmény elkövetésére hajlik. A tisztességes eljárás jogát sérti, ha az elkövetővel való kapcsolatfelvételre bűncselekményben való részvételre utaló gyanú hiányában, illetve annak hiányában került sor, hogy a hatóságnak információja állt volna rendelkezésre arról, hogy hajlamos bűncselekmény elkövetésére (Burak Hun v. Törökország, 2009).

A felbujtással kapcsolatos elvek kialakulása első mérföldkövének számító Teixeira de Castro kontra Portugália ügyben a Bíróság számos tényezőt figyelembe vett. Az ügy a következők miatt indult (Case of Teixeira de Castro v. Portugal, 1998):

Titkos kábítószer-kereskedelmi felderítési művelet kapcsán két rendőrtiszt több alkalommal találkozott egy magánszeméllyel, V. S.-sel. Azzal gyanúsították, hogy a saját kábítószer-fogyasztását kábítószer-kereskedelemmel fedezi. Azt remélték, hogy rajta keresztül sikerül megtalálni a szállítót, és ennek érdekében felajánlották, hogy vásárolnak tőle több kilogramm hasist. V. S. beleegyezett, hogy megtalálja a szállítót, de ez ennek ellenére nem sikerült neki.

1992. december 30-án a két rendőrtiszt elment V. S.-hez azzal, hogy vásárolnának tőle kábítószerrel. V. S. megemlítette Francisco Teixeira de Castro nevét, aki esetleg tud találni valakit. Nem ismerte a címét sem, amelyet F. O.-tól kellett elkérnie. Elmentek mind a négyen Teixeira de Castro címére. A tisztek azt mondták, hogy 200 000 portugál escudoért szeretnének vásárolni 20 gramm heroint. Megegyeztek abban, hogy Teixeira de Castro megvásárolja a heroint, ezért saját autójával elment egy másik személyhez J. P. O.-hoz. J. P. O. tíz gramm súlyú heroint hozott, és a másik két öt grammot valaki másnak. Visszatérése után a pénzért cserébe átadta Teixeira de Castronak a kábítószerrel. Castro pontosan meg nem határozott összeget, de legalább 100 000 escudot fizetett ki érte.

Teixeira de Castro ezután V. S. otthonába vitte a kábítószerrel, és V. S. is időközben visszatért. A két rendőrtiszt kint várta a ház előtt. A tisztek V. S. meghívására bementek. Teixeira de Castro a zsebéből kivette az egyik tasakot, majd a két rendőr azonosította magát, és letartóztatták.

A Bíróság ítéltében (37–38. §) figyelembe vette azokat a körülményeket, hogy az elkövető nem szerepelt a bűnügyi nyilvántartásban, ismeretlen volt a rendőrség előtt, nem találtak kábítószeret az otthonában, és a letartóztatás során talált kábítószer mennyisége nem volt több mint a titkos ügynökök által kért mennyiség. Mindezek alapján a Bíróság azt állapította meg, hogy az eljáró tisztek magatartása túlmélt a titkos nyomozás során megengedett eszközökön, mert az ő fellépésük bujtotta fel (ösztönözte) az elkövetőt a bűncselekményre, és semmi sem utalt arra, hogy a fellépésük nélkül a szóban forgó bűncselekményt elkövette volna.

A Bannikova kontra Oroszország ügyben hozott ítéletben a Bíróság tovább elemezte a predisponáltság feltételeit. Az ügy tényállása a következő volt.

Bannikova 2005-ben telefonbeszélgetéseket folytatott S.-sel arról, hogy S. majd kannabiszt szállít neki, melyet majd Bannikova eladhat. Ezeket a telefonbeszélgetéseket a Szövetségi Biztonsági Szolgálat (SZBSZ) rögzítette. Ez alapján az SZBSZ Kurszki Regionális Osztályának ügyvezető igazgatója tesztvásárlásos titkos műveletet engedélyezett. A következő napon egy titkos ügynök találkozott Bannikovával és 4,408 g kannabiszt vásárolt tőle. A vásárlást követően Bannikovát letartóztatták, és a jelölt pénzt megtalálták nála. Az otthonában szintén találtak kannabiszt.

A tárgyaláson Bannikova elismerte a bűnösségét, de arra hivatkozott, hogy a titkos ügynök felbujtása nélkül nem követte volna el a bűncselekményt. Védekezése szerint a kannabiszt S. hagyta az otthonában, és csak a szomszédjától tudta meg, akinek megmutatta, hogy az otthagytott száraz növény kábítószer. Ezt követően egy Vlagyimir nevű személy hívta fel azzal, hogy tudja, Bannikovának van „cucca”, és segítsen egy nagyobb üzletet (200 adag) megkötni. Bannikova ezt elmondta S.-nek, aki azt mondta, hogy be tudja szerezni a mennyiséget. Ezt követően Vlagyimir folyamatosan zaklatni kezdte, amit elmondott S.-nek, és S. végül beszerezte a kért adagot. Másnap jelentkezett a titkos ügynök vásárlóként és rendezték az eladást.

A Bíróság az ügy kapcsán kifejtette, hogy annak eldöntésekor, hogy az elkövetett bűncselekmény kapcsán az ügynökök magatartása „alapvetően passzív” volt-e, megvizsgálja a vizsgálat alapját képező okokat és a hatóság magatartását. Arra vonatkozó adatokat keresett a Bíróság, hogy objektív gyanú merült-e fel arra nézve, hogy az elkövető részt vett-e korábban bűncselekmény elkövetésében, vagy hajlandó volt-e a bűncselekmény elkövetésére (38. §). E tekintetben a Bíróság hivatkozott a Teixeira de Castro ügyben hozott ítéletben kifejtett szempontokra, melyben a nemzeti hatóságoknak nem volt alapos oka arra, hogy feltételezzék, az elkövető a kábítószer-kereskedelemben korábban részt vett

volna (39. §). Ahogyan a Bíróság az Eurofinacom kontra Franciaország ügyben korábban kifejtette, a titkos eljárást megelőzően már létező bűncselekmény elkövetésére utaló szándékkal kapcsolatos előzetes információknak ellenőrizhetőnek kell lenniük (Case of Eurofinacom v. France, 2000). A hatóságoknak képesnek kell lenniük arra, hogy bármikor bizonyítani tudják, hogy alapos okuk volt a vizsgálat elkezdésére (Ramanauskas kontra Litvánia 63-64. §; Malininas kontra Litvánia 36. §). (Case of Malininas v. Lithuania, 2008).

Az érintett személy bűnügyi nyilvántartásban való fellelhetősége kapcsán a Bíróság arra az álláspontra jutott, hogy még ha a múltban jogerősen el is ítélték volna, ez önmagában nem jelenti azt, hogy újra bűncselekményt követne el. A Constantin és Stoian kontra Románia ügyben a Bíróság a következő tényállás alapján jutott erre a döntésre (Case of Constantin and Stoian v. Romania, 2009):

A rendőrség szervezett bűnözés és kábítószer-kereskedelem elleni küzdelemért felelős részlege 2003-ban, ügyészségi engedély birtokában, két titkos ügynököt alkalmazott két gramm heroin beszerzésére azért, hogy bizonyítékot gyűjtsön arról, hogy a későbbi elkövetők kábítószer-kereskedők. Az ügyészség tíz napra engedélyezte a műveletet. A titkos ügynökök a bukaresti McDonald's parkolójában találkoztak az egyik elkövetővel, mivel a rendelkezésre álló információk szerint ott történt rendszerint a kábítószer-kereskedés. Az egyik titkos ügynök a gépkocsiból kiszállva a célszemélynek azt mondta, hogy a társa olyan személyt keres, aki tudna számára két gramm heroint szerezni. Egy rövid beszélgetés után elmentek együtt a gépkocsival egy Zizin utcai épülethez. Az elkövető telefonált a titkos ügynök mobiltelefonjáról, majd elhagyta az autót, és belépett az épületbe, ahol 10–15 percig időzött. Ezután visszatért a másik elkövetővel együtt a titkos ügynökök autójához. A titkos ügynök pénzt adott az egyik elkövetőnek, aki azt átadta a másiknak, majd elment. Abban a pillanatban a rendőrök kiszálltak a kocsijukból és kiabáltak: „Rendőrség, álljon meg!” A második elkövető elkezdett futni, elhagyva a kabátját és a pénzt. Eljutott az egyik szomszédos épületbe. Az első elkövetőt elfogták. Tizenhat metadont tartalmazó tablettát találtak nála. Elismerte, hogy a tabletták az övéi, de arra hivatkozott, hogy rehabilitált kábítószer-használó, és engedélye van a metadonra. A gépkocsiban a sebességváltó kar közelében a rendőrök egy kis csomagot találtak, amely 1,5 g heroint tartalmazott. A második kérelmező lakásán végzett házkutatás során nem találtak kábítószert.

Ebben az esetben a Bíróság azt állapította meg, hogy az elkövetők múltjából semmi sem utal arra, hogy hajlamosak lennének kábítószer-kereskedelemre. Az egyetlen tény, hogy egyikük elítélt kábítószer-használó volt. Ez azonban nem

alkalmas a predisponáltság megalapozására. Az elrendelésről szóló ügyészi határozatban nem voltak ezzel kapcsolatos részleteket vagy objektív bizonyítékok erre vonatkozóan. Ráadásul nem találtak heroint sem az először elfogott elkövető birtokában, sem a második elkövető otthonában (55. §).

Vizsont a Shannon kontra Egyesült Királyság ügyben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy megalapozható a bűncselekmény elkövetésére való szándék megléte azon tények alapján, hogy a kérelmező tisztában volt a kábítószereszek aktuális árával, képes volt rövid időn belül megszerezni a kért kábítószer, valamint, hogy nem lépett vissza az üzlettől, annak ellenére, hogy számos lehetőséget biztosítottak neki. Az ügy lényege a következő volt (Case of John James Shannon v. The United Kingdom, 2004):

1997 júliusa környékén M.-et, a News of the World nevű újság újságíróját telefonon megkereste egy informátor azzal, hogy John James Shannon „show business” körökben kábítószer terjeszt. M. asszisztense mint egy híresség asszisztense Shannon ügynökét felkereste azzal, hogy munkát ajánljon Shannonnak egy most nyitó dubai bár kapcsán. 1997. augusztus 13-án egy megbeszélést szerveztek a Savoy Hotelben, ahol hang- és videóberendezéseket helyeztek el a szállodai szobában az események rögzítése céljából. M. mint sejk pózolt, és a kíséretét egy másik újságíró játszotta. A terv az volt, hogy M. úgy irányítja a beszélgetést, hogy Shannon szerezzon kábítószer a sejknek. A találkozó során M. felvetette a kábítószereszek témáját és a kokainhasználatról széles körű beszélgetést folytattak. M. azt mondta, hogy Dubajban egy partira kér kokaint, és Shannon kijelentette, hogy tud kokaint szállítani, és ezt többször is megerősítette. M. asszisztense, aki a sejk személyi asszisztensként mutatkozott be, megkérdezte Shannont, hogy aznap este tud-e szállítani kábítószer. Shannon igenlően válaszolt, és kijelentette, hogy tud hozni egy mintát is. Aznap este vacsora közben Shannon még telefonálgatott, hogy megszerezze a kábítószer.

1997. augusztus 24-én egy hosszú cikket mutatott be a „*The News of the World*” a címlapon „*A londoni sztár kokaindiler*” címmel. A cikk részletezte az 1997. augusztus 13-i eseményeket, és nagyrészt az akkor rögzített anyagon alapult. A cikk végén M. felajánlotta, hogy az anyagot a rendőrség rendelkezésére bocsátja. M. korábban már máskor is hajtott végre ilyen jellegű műveleteket, és állítása szerint tevékenysége 89 büntető elítélést eredményezett. A rendőrség az újságíró anyaga alapján letartóztatta Shannont.

A bűncselekmény elkövetésének tiltott kezdeményezése

A Bíróság szerint további fontos kérdés az abban való különbségtétel, hogy vajon az eljáró tisztak csak „csatlakoztak” a bűnözői tevékenységhez és nem ők kezdeményezték a bűncselekmény elkövetését, illetve nem ők voltak azok, aki „beszivárogtatták” azt. Az első esetben a magatartásuk a tisztességes eljárás alapelve szerint lefolytatható titkos eljárás határain belül marad.

A Miliniené kontra Litvánia ügyben egy vesztegetési cselekmény kapcsán a Bíróság úgy ítélte meg, hogy bár a rendőrség befolyásolta az események menetét azáltal, hogy magánszemélyek beszélgetésének rögzítéséhez szükséges technikai eszközöket, valamint anyagi forrást biztosítottak a bűncselekményhez, azonban tevékenységüket úgy kezelték, mintha „beilleszkednének” a bűnözői tevékenységbe, és nem kezdeményeznék azt, mivel a bűncselekmény kezdeményezője egy magánszemély volt. A Bíróság a következőkkel indokolt (Case of Miliniené v. Lithuania, 2008):

Miliniéné bíróként dolgozott. 1998-ban egy ismerősével, S. S.-sel beszélgetett az autójának az eladásáról. A beszélgetést S. S. titokban felvette. Pár nappal rá a Belügyminisztérium korrupcióellenes egységéhez (STT) bejelentés érkezett S. S.-sel szemben, mely szerint Miliniéné egy új autót kért azért cserébe, hogy az S. S.-sel szemben folyó polgári jogi követelést „nullázza”, és az az alapján indult árverést megszüntesse. Az STT az illetékes főügyész-helyetteshez fordult egy éves időtartamú szimulációs vizsgálati eljárás engedélyezése érdekében. Miliniéné lebuktatása érdekében S. S. megállapodott az STT-vel való együttműködésben.

1998. június 16-án S. S. három alkalommal találkozott Miliniénével, két alkalommal Miliniéné irodájában, egy alkalommal pedig S. S. autójában. A találkozók során Miliniéné 10 000 amerikai dollárt kért S. S.-től polgári jogi ügyének kedvező megoldása érdekében. Az utolsó találkozó reggelén S. S. 1000 dollárt adott át Miliniénének, és délután további 9000 dollárt adott neki, melyből később Miliniéné egy új gépkocsit vásárolt. Este újra találkoztak, amikor Miliniéné megfogalmazta S. S.-nek a polgári ügyben beadandó kérelmét, és kiiktatta őt, hogy az eljárás során hogyan járjon majd el. Pár nappal később újabb instrukciókkal látta el S. S.-t, és biztosította az ügye kedvező elbírálását. 1998. szeptember 11-én Miliniéné arra kérte S. S.-t, hogy új téli gumiabroncsokat is szerezzen autójára. S. S. erre 500 dollárt adott át Miliniénének. Majd Miliniéné 1998. szeptember 24-én és 25-én arról tájékoztatta S. S.-t, hogy további pénzfizetésekre lehet szükség a felsőbb bíróság egyes bírójának megvásárlására. Három nappal később S. S. további 1000 dollárt adott át Miliniénének magas rangú bírók vesztegetésére.

1998. október 9-én Milinienét elfogták az irodájában, miközben további 4000 dollárt vett át S. S.-től.

Miliniené azzal védekezett, hogy a hatóságok megsértették a tisztességes eljáráshoz való jogát, tekintettel az alkalmazott szimulációs modell engedélyezésére és végrehajtására. Azt állította, hogy az S. S. által 1998. június 16-án a hatóságokhoz benyújtott előzetes információk nem lettek volna elegendők ahhoz, hogy vesztegetés bűncselekmény elkövetésével gyanúsítsák. Az elrendelt eljárás viszont már egy új bűncselekmény bizonyítása érdekében történt, amit pedig enélkül nem követett volna el. Továbbá hivatkozott arra is, hogy az első alkalommal általa elfogadott 1000 dollár elegendő lett volna ahhoz, hogy letartóztassák, mivel az elrendelés céljaként meghatározott jogellenes cselekmény megállapítható lett volna már ez alapján. Ehelyett a hatóságok tovább folytatták a végrehajtást, amíg összesen 10 500 dollárt fogadott el, és ezáltal újabb bűncselekményt követett el (a magasabb beosztású bírót megpróbálták megvásárolni).

A Bíróság ítéletében kifejtette, hogy annak megítéléséhez, hogy a jelen ügyben a rendőrség a „bűncselekményt alapvetően passzív módon” hajtja-e végre vagy sem, a következőket vette figyelembe. Nem volt bizonyíték arra vonatkozóan, hogy a felperes előzetesen elkövetett bűncselekményeket, különösen a korrupcióval kapcsolatos bűncselekményeket. Viszont a kezdeményezés S. S.-től, egy magánszemélytől származott, és nem a hatóságoktól. Amikor S. S. rájött, hogy a bíró megvesztegetést követel tőle az ügyének kedvező kimenetele érdekében, panasszal fordult a rendőrséghez. Az ügyészség ezen információ alapján döntött a szimulációs vizsgálatról. A rendőrség valóban tevőleg is részt vett a bűncselekmény alakulásában azzal, hogy S. S.-nek biztosította a vesztegetési pénzt, valamint technikai eszközöket is kapott a beszélgetések rögzítésére. A Bíróság azonban ezek mellett sem találta úgy, hogy a rendőrség szerepe visszaélészerű volt, tekintettel arra a kötelezettségre, hogy a korrupció társadalmilag káros hatásainak visszaszorítása érdekében ellenőrizték az ilyen bűncselekményekre utaló információkat. Nem volt a rendőrségi szerep meghatározó tényező. A meghatározó tényező S. S. és Miliniené magatartása volt. E tekintetben a Bíróság elfogadta, hogy nem volt agent provocateur magatartás, a rendőrség a bűncselekményhez csatlakozott, nem pedig kezdeményezte azt (37-38. §).

A Ramanuskas kontra Litvánia ügyben a Bíróság szintén részletezte a tiltott kezdeményezéssel kapcsolatos elveket:

Kestas Ramanauskas ügyészként dolgozott Litvániában. 1998–1999 környékén V. S. nevű ismerősén keresztül megkereste őt egy számára ismeretlen, A. Z. nevű férfi, aki 3000 dollárt ajánlott fel azért, hogy biztosítsa egy harmadik személy, M. N. felmentését. Ramanauskas először ezt visszautasította, majd miután A. Z. többször is megkereste az ajánlatával, végül elfogadta azt.

A. Z. valójában a Belügyminisztérium egy különleges, korrupcióellenes rendőri egysége (Specialiujų Tyrimų Tarnyba – STT) tisztje volt, s gyanította Ramanauskasról, hogy korábban fogadott már el kenőpénzeket. A vesztegetési ajánlat után tájékoztatta feletteseit arról, hogy Ramanauskas elfogadta a felajánlást, és szimulációs modell használatával járó, egyéves eljárás engedélyezésére nyújtott be kérelmet a főügyész-helyetteshez. 1999. január 27-én a főügyész-helyettes megadta a szükséges engedélyt. Másnap Ramanauskas átvett A. Z.-től 1500 dollárt, majd 1999. február 11-én A. Z. további 1000 dollárt adott át neki. Ugyanezen a napon az ügyészség büntetőeljárást indított Ramanauskással szemben vesztegetés elfogadása bűncselekmény miatt.

A bírósági eljárás során Ramanauskas azzal érvelt, hogy a bűncselekményt a hatóság nyomására követte el. A hatóság a saját tagja által kezdeményezett bűncselekményhez csatlakozott a később elrendelt eljárásában. A Bíróság döntése szerint a felbujtás abban az esetben fordul elő, ha a tisztek eljárása – a rendőrség tagjai vagy az utasításaik szerint eljáró személyek – nem korlátozódik magára a bűncselekmény alapvetően passzív módon történő vizsgálatára, hanem bűncselekmény elkövetésére ösztönzik az adott személyt, annak érdekében, hogy olyan bűncselekmény elkövetését állapíthassák meg vele, amely egyébként fellépésük nélkül nem történt volna meg (55. §). Az eljárás során nem volt bizonyíték arra vonatkozóan, hogy Ramanauskas korábban elkövetett bűncselekményt, különösen korrupcióval kapcsolatos bűncselekményt. Másodszor, a felvett telefonbeszélgetések alapján az volt megállapítható, hogy Ramanauskas és az A. Z. közötti találkozók az utóbbi kezdeményezésére történtek, amely tény ellentmond annak, hogy a hatóságok semmilyen nyomást nem alkalmaztak. Éppen ellenkezőleg, az A. Z. és V. S. kezdeményezésére létrejött találkozók késztették arra Ramanauskast, hogy bűncselekményt kövessen el, jóllehet objektív bizonyítékok – a pletykák kivételével – nem voltak arra vonatkozóan, hogy szándéka lett volna arra (67. §). Hasonló álláspontra helyezkedett a Bíróság a Sequieira kontra Portugália, és az Eurofinacom kontra Franciaország ügyekben is (Case of Sequieira v. Portugal, 2003).

Tiltott nyomásgyakorlás a bűncselekmény elkövetése érdekében

A Bíróság több ügyben is konkrét körülményeket állapított meg, amelyek alapján úgy tekintette, hogy az ügy tárgyát képező bűncselekmény az eljáró személy nyomásgyakorlásának hatására követték el, függetlenül attól, hogy a hatóság tagja vagy az annak utasítására eljáró magánszemély volt-e.

A vesztegetés többszöri megkísérlése

A már ismertetett Ramanauskas kontra Litvánia ügyben a hatóságok nyomásgyakorlása révén indult el a korrupciós bűncselekményt megalapozó magatartás azzal, hogy megismételték az ajánlatot az elkövető első elutasítása ellenére, melyből az következett, hogy az elkövető a hatóság felbujtására követte el a bűncselekményt (67. §).

A felajánlott vagyoni előny túlzó mértéke

A Malininas kontra Litvánia ügyben a Bíróság azt állapította meg, hogy sérti a tisztességes eljárás jogát az is, ha az eljárás alá vont személynek kínált vagyoni előny olyan mértékű, hogy annak hatására követi el a bűncselekményt az elkövető. Az ügy tényállása a következő volt:

2003. február 19-én Sergejus Malininast nagy mennyiségű kábítószerrel való visszaélés bűncselekménye miatt ítélték el. A bíróság megállapította, hogy a bűncselekményt hatósági szimulációs modell felhasználása során követte el, amelyet a főügyész 2002. május 29-én engedélyezett.

A szimulációs eljárásban egy V. nevű személy (egy titkos ügynök) találkozott Malininasszal, és miközben számos témáról beszélgettek, megkérdezte tőle, hogy hol tudna drogot szerezni. Malininas azt válaszolta, hogy ő azonnal tud neki szerezni mintát, és ha a minta megfelel, tud hozni nagyobb mennyiséget is, sőt rendszeres vásárlás esetén kedvezményt is tud adni. Ekkor V. azt mondta, hogy nincs ideje, mert kórházba kell mennie. Később Malininas hívta fel, hogy találkozzanak a minták miatt. Ekkor V. vásárolt is tőle valamennyi drogot.

2002. június 23-án V. telefonon hívta Malininast azzal, hogy további 3000 dollárért vásárolna tőle kábítószerrel. 2002. június 25-én Malininas 250 gramm amfetamint hozott neki, és azt mondta, hogy körülbelül 5 kg amfetaminja van még, és a legközelebbi vásárlásnál alacsonyabb áron fogja adni. Ezt követően Malininast letartóztatták.

A Bíróság az eljárás adatai alapján azt állapította meg, hogy V. titkos ügynök kereste meg Malininast és nem fordítva. Malininas ezután felajánlotta, hogy tud szerezni kábítószeret. A titkos ügynök a dolgok menetének előrehaladtával jelentős összegű pénzüsszeget (3000 dollárt) ajánlott fel Malininasnak, hogy nagy mennyiségű kábítószer szállítson neki. A Bíróság szerint ez nyilvánvalóan ösztönzést jelentett a kábítószer beszerzéséhez. E körülményekből adódó következtetés a Bíróság szerint az, hogy a rendőrség nem szorítkozott passzív módon a bűnözői tevékenység vizsgálatára, hanem a bűncselekmény elkövetésére ösztönző befolyást gyakorolt (37. §). A Bíróság továbbá figyelembe vette azt is, hogy nem volt bizonyíték arra vonatkozóan, hogy Malininas előzetesen kábítószer-bűncselekményt követett volna el, nem volt információ arról, hogy kábítószer-kereskedelemmel foglalkozott volna, illetve, hogy szerepelt volna a bűnügyi nyilvántartásban.

Érzelmi befolyásolás

Az eljáró személy az elkövető könyörületességére alapozott azzal, hogy megvonási tüneteire hivatkozott (Vanyan kontra Oroszország 49. §) (Case of Vanyan v. Russia, 2005).

Grigoriy Arkadyevich Vanyant 1998. június 3-án huliganizmus miatt letartóztatták, majd a moszkvai Kapotnya kerületi rendőrkapitányságra vitték, ahol egy zacskó heroint találtak nála. Két nappal később büntetőeljárás indítottak ellene kábítószeres birtoklásának gyanúja miatt.

Vanyan a tárgyaláson azzal védekezett, hogy az események előtt felhívta Sz.-t, és azt kérdezte tőle, hogy tud-e kábítószeret szerezni neki. Sz. azt válaszolta, hogy megpróbálja, és megbeszéltek a találkozót Sz. lakására. Nem sokkal ezután egy O. Z. nevű személy felhívta Vanyant, és arra kérte, hogy vásároljon neki heroint. O. Z. panaszkodott neki, hogy rosszul van, szüksége van a kábítószerekre, mert elvonási tünetei vannak. Vanyan félve, hogy öngyilkosságot követhet el O. Z., megbeszélte vele, hogy találkoznak a lakótelep közelében, ahol Sz. élt. Késő este találkoztak. O. Z. átadott Vanyannak 200 rubelt. Vanyan felment Sz. lakásába, ahol Sz. azt mondta, hogy egy zacskó heroin 300 rubelbe kerül. Vanyan úgy döntött, hogy mivel a megszerzett heroin mennyisége még saját szükségleteire sem elég, nem ad belőle O. Z.-nek. A heroin helyett altatót adott O. Z.-nek, és azt mondta neki, hogy az kábítószer, csak rossz minőségű, és majd később visszakapja a pénzét. Ezután elindult, amikor – ekkor még ezt nem tudta – rendőrök közelítettek felé. Vanyan meglátva a közeledő embereket eldobta a nála lévő kábítószeret és elmenekült.

Vanyan később visszament a helyszínre és megtalálta a heroint. Másnap a munkahelyére is magával vitte, ahol viszont a rendőrök letartóztatták, és a drogot lefoglalták tőle. A tárgyaláson Vanyan azt vallotta, hogy két zacskó heroint vásárolt Sz.-től, összesen 400 rubelért, melyből 200 rubel O. Z.-től származott. Ezt Sz. is megerősítette vallomásában.

O. Z. a rendőrséggel együttműködő személy volt, aki Vanyanról úgy tudta, hogy tud kábítószert szerezni. O. Z. megállapodott a rendőrséggel, hogy részt vesz egy tesztvásárlásban.

A Bíróság szerint a rendőrség rendelkezett Vanyan kábítószer-kereskedelemben való részvételére vonatkozó előzetes információkkal. Így a rendőrség nem szorítkozott passzív módon az elkövető bűnözői tevékenységének vizsgálatára. Semmi sem utal arra, hogy a bűncselekményt elkövette volna O. Z. fenti közreműködése nélkül.⁵

A hatósági felbujtás kérdése a megbízhatósági vizsgálatban

A hazai megbízhatósági vizsgálat egy szimulált élethelyzet felállításán alapul, melyben a hatóság nem bűncselekmény gyanúja alapján folytat eljárást, hanem azt teszteli, hogy az adott személynek van-e hajlandósága bűncselekmény elkövetésére. A célszeméllyel szemben nem áll – és nem állhat – olyan adat rendelkezésre, amely feljelentés megtételére, vagyis büntetőjogi felelősségre vonásra adhatna alapot. Tehát a jogintézmény jellemzői folytán fennáll az elvi lehetősége, hogy az eljáró tiszt felbujtására jöjjön létre a bűncselekmény. Ezért nem kerülhető meg annak a kérdésnek az elemzése, hogy a megbízhatósági vizsgálat jogintézménye hatósági felbujtásnak minősül-e?

A Bíróságnak a Ramanauskas kontra Litvánia ügyben kifejtett álláspontja szerint a szervezett bűnözés elleni és a korrupciós ügyekben alkalmazott csapdaállítás (entrapment) szükséges, ezért önmagában nem kifogásolhatók az erre irányuló különleges nyomozati cselekmények. A speciális vizsgálati módszerek használata – különösen a titkos technikák – önmagában nem sértik a tisztességes eljáráshoz való jogot (49. §). A Bíróság ehhez fűződően megjegyezte, hogy tisztában van a bűncselekmények felderítése és kivizsgálása céljából történő bizonyítás és bizonyítékgyűjtés során felmerül nehézségekkel. E feladat

5 A Bíróság további szempontja a vizsgálat engedélyezése, végrehajtása és felügyelete tisztességességének ellenőrzése, továbbá a vádlott kifogásemelési lehetőségének biztosítása, azonban terjedelmi okokból e szempontokra jelen tanulmányban nem térünk ki. E szempontokról bővebben például: Case of Veselov v. Others (Application no. 23200/10., 24009/07. and 556/10.) 2012.

elvégzéséhez egyre inkább szükség van az együttműködők, az informátorok és a titkos eszközök alkalmazására, különösen a szervezett bűnözés és a korrupció elleni küzdelemben (50. §). Továbbá a korrupció – többek között az igazságszolgáltatás területén – számos országban súlyos problémává vált, amint azt az Európa Tanács Büntetőjogi Egyezménye (Council of Europe's Criminal Law Convention) is tanúsítja. Ez alapján lehetőség van a bizonyítékok összegyűjtéséhez szükséges különleges nyomozati technikák, például titkos ügynökök alkalmazására, feltéve, hogy az emberi jogokat nem sérti. Azonban a rendőrségi felbujtás (ösztönzés) veszélye miatt ezeknek a módszereknek a használatát világosan meghatározott határokon belül kell tartani.

A Bíróság a fenti elvet korábban már a Khudobin kontra Oroszország ügyben is részletezte (Case of Khudobin v. Russia, 2006). A kifejtett indokok szerint ugyan a szervezett bűnözés növekedése megköveteli az államoktól, hogy ellene megfelelő intézkedéseket tegyenek, azonban a tisztességes eljáráshoz való jog nem szenvedhet csorbát az intézkedések hasznosságának növelése és célszerűsége kedvéért. A tisztességes eljáráshoz való jognak minden bűncselekmény, súlyosak és kevésbé súlyosak kapcsán is egyenlően kell érvényesülnie, mert ez az egyik legtekintélyesebb demokratikus emberi jog. Ebben az összefüggésben a Bíróság arra mutatott rá, hogy a rendőrség titokban végezhet cselekményeket, de nem ösztönözhet bűncselekmény elkövetésére.

Következtetések

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a tisztességes eljárásra vonatkozó esetjoga alapján megállapítható, hogy egy olyan eljárásnak, amelyben a bűnüldöző szerv tisztjei állítanak csapdahelyzetet úgy, hogy lehetővé teszik a bűncselekmény elkövetését az elkövető tesztelése céljából, a Római Egyezmény 6. cikke szerinti tisztességes eljárás joga körében kialakított elvek alapján a következőknek kell megfelelniük:

- objektív – és az egész eljárás alatt igazolható – információ álljon rendelkezésre arra nézve, hogy a célszemély bűncselekményben vett részt vagy bűncselekmény elkövetésére hajlik;
- a bűncselekmény aktív kezdeményezésére a célszemély, és ne az eljáró tiszt (vagy a hatóság által irányított más személy) részéről kerüljön sor, a hatóság a bűncselekmény elkövetésének csak a lehetőségét teremtsen meg, ne ösztönözze azt;

- az ügy tárgyát képező bűncselekmény elkövetésére ne az eljáró tiszt (vagy a hatóság által irányított más személy) nyomásgyakorlásának hatására kerüljön sor;
- az eljárási cselekmények engedélyezése, végrehajtása és felügyelete világos és átlátható legyen, bíróság vagy ügyész által felügyelt módon.

A Bíróság döntéseiben foglalkozott azzal a kérdéssel is, hogy a csapdaállítás módszerei miként sérthetik a tisztességes eljárás jogát. A vizsgálatban alkalmazható módszerek tekintetében is általános megállapítások tehetők, a következők szerint:

- a korrupció ellenes ügyekben alkalmazott csapdaállítás szükséges, ezért önmagában nem kifogásolható;
- a korrupció ellenes ügyekben lehetőség van a bizonyítékok összegyűjtéséhez szükséges különleges (titkos) nyomozati technikák alkalmazására;
- a titkos (fedett) nyomozói intézmény alkalmazása nem ütközik a tisztességes eljárás jogába, feltéve, hogy az eljárási garanciák és korlátozások egyértelműen szabályozottak; az anonim informátoroktól származó adatok felhasználhatók az előzetes vizsgálati szakban is;
- a tesztvásárlás eszköze nem tisztességtelen, feltéve, hogy az eljárási garanciák és korlátozások egyértelműen szabályozottak.

A Bíróság által megfogalmazott elvekből az következik, hogy azok a büntető-eljárást megelőző vizsgálatok, amelyek ugyan bűncselekmény gyanúja nélkül, de megalapozott információk alapján és jogszabályokban szabályozott, kellő eljárási garanciák mellett végeznek a hatóságok a korrupció felderítése érdekében, nem ütköznek a tisztességes eljáráshoz való jog alapelveibe. Ezen feltételek mellett fontos a tesztvizsgálatban a csapdaállítás milyensége, a tárgyaló magatartása, illetve annak biztosítása, hogy a vizsgálat alanya a későbbi büntetőeljárásban kifogást emelhessen ezeknek a feltételeknek a megsértése miatt, és védekezését az eljáró bíróságok alaposan és érdemben kivizsgálják. Amennyiben ezek a feltételek teljesülnek, a tesztvizsgálat sem tekinthető azon okból tisztességtelennek, hogy a hatóság eljáró tisztje korrupciós ajánlatot – tehát vesztegetést – tartalmazó csapdahelyzetet kreál, vagy más jogellenes magatartás elkövetésére hívta fel a vizsgálat alá vont személyt.

Felhasznált irodalom

Mészáros B. (2011). *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/meszaros-bence/meszaros-bence-vedes-ertekezés.pdf>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: Rothlein, S (2010). *Conducting Integrity Tests On Law Enforcement Officers*: https://www.llrmi.com/articles/legal_update/le_integrity_tests/

URL2: *Council of Europe/European Court of Human Rights: Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (criminal limb) (2021)*. https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi törvény XXXIV. törvény a Rendőrségről

293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról

Alkalmazott jogesetek

Hughes, C. E. & Supreme Court of the United States. (1932) U.S. Reports: Sorrells v. United States, 287 U.S. 435. (Periodical) Retrieved from the Library of Congress. <https://www.loc.gov/item/usrep287435/>

Jacobson v. United States, 503 U.S. (1992)

Case of Ramanauskas v. Lithuania (Application no. 74420/01) 2008.

Case of Bannikova v. Russia (Application no. 18757/06) 2010.

Case of Burak Hun v. Turkey (Application no. 17570/04) 2009.

Case of Teixeira de Castro v. Portugal (44/1997/828/1034) 1998.

Case of Eurofinacom v. France (Application no. 58753/00) 2000.

Case of Malininas v. Lithuania (Application no. 10071/04) 2008.

Case of Constantin and Stoian v. Romania (Application nos. 23782/06 and 46629/06) 2009.

Case of John James Shannon v. The United Kingdom (Application no. 67537/01) 2004.

Case of Milinienė v. Lithuania (Application no. 74355/01) 2008.

Case of Sequeira v. Portugal (Application no. 73557601) 2003.

Case of Vanyan v. Russia (Application no. 53203/99), 2005.

Case of Veselov and Others (Application no. 23200/10., 24009/07. and 556/10.) 2012.

Case of Khudobin v. Russia (Application no.59696/00) 2006.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Jagusztn T. (2021). A megbízhatósági vizsgálat az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának tükrében. *Belügyi Szemle*, 69(11), 1921-1941. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.11.3>